CONSIDERATIONS REGARDING THE STATUS OF THE ECUMENICAL PATRIARCHATE OF CONSTANTINOPLE FROM THE POINT OF VIEW OF THE LAUSANNE TREATY IN 1923

Corina-Maria Lenard
PhD. student, UMFST Târgu-Mureș

Abstract: The purpose of this article is to provide an analytical perspective on the evolutionary history of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople as well as its religious role in maintaining Christian Orthodox homogeneity in the Balkans. It also captures the way in which the religious institution becomes a subject of dispute between Greece and the future Republic of Turkey, and how this antagonistic conflict will ultimately leave its mark on its future functionality.

Keywords: Ecumenical Patriarchate, Constantinople, Greek minority, Treaty of Lausanne, population exchange, Orthodox Church.

Patriarhia Ecumenică reprezintă cea mai înaltă autoritate a Bisericii Creștine Ortodoxe din întreaga lume. Cu o istorie îndelungată, de mai bine de șaptesprezece secole, Patriarhia prin întreaga sa activitate în folosul creștinității și-a câștigat titlul de centru prin excelență a vieții religioase creștine[1], fiind în decursul timpului un element semnificativ în menținerea păcii internaționale.

Prima mărturie a existenței sale datează încă din secolul VII I.Hr., când s-a întemeiat și prima colonie greacă a Bizanțului, numele său fiind dat de însuși conducătorul expediției, Byzas. Ulterior, în ciuda faptului că Grecia va deveni începând cu anul 146 o provincie romană, orașul Bizanț își va menține statutul de oraș liber. Referindu-ne la acele timpuri, situația creștinior era însă departe de a fi una favorabilă, căci caracteristica dominației romane timpurii, a fost cea a persecutărilor îndreptate împotriva creștinilor, statutul acestora având să se schimbe însă odată cu accederea la putere a Împăratului Constantin din anul 324 precum și a reformelor sale religioase[2].

Secole mai târziu, Patriarhia din Constantinopol avea să devină un exponent instituțional al lumii creștine precum și a întreținerii relațiilor sale cu lumea musulmană. Cucerirea orașului de către otomani a influențat ireversibil statutul acesteia. Începând cu anul 1465 debuta era

[1] John Chryssavgis, The Ecumenical Patriarchate today sacred Greek Orthodox sites of Istanbul, London Edition Turkey, Istanbul, 2014, p. 11.
[2] Demetrius Kiminas, The Ecumenical Patrriarchate A History of Its Metropolitanates with Annotated Hierarch catalogs, The Borgo Press, An Imprint of Wildside Press LLC, 2009, p. 11.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

practicii plătirii unei sume de bani Sultanului pentru alegerea Patriarhului Ecumenic[3], fiind nevoie așadar de confirmarea Sultanului în obținerea statutului de Patriarh. Dintr-o altă abordare, perioada dominației otomane din Asia Mică a fost una benefică, cel puțin în privința răspândirii influenței religioase a Patriarhiei, dată în special de cuceririle teritoriale otomane care au succedat în anul 1517. Prin alăturarea unor noi teritorii precum Damascul, Ierusalimul și Alexandria, s-a contribuit la creșterea rolului religios al Patriarhiei din Constantinopol asupra celorlalte noi Patriarhii alipite. Ulterior, noi concesii au fost obținute de către instituția religioasă, care obținuse o serie de garanții din partea Sultanului cu privire la dezvoltarea unei politici de prietenie și colaborare cu locuitorii săi creștini, oferindu-le dreptul de a se organiza în millet-uri, comunități autonome în funcție de proveniența etnico-religioasă.

Debutul secolului al XVIII-lea avea să confirme însă faptul că sistemul inovativ al millet-urilor nu mai era unul eficient în contextul realităților politice ale momentului. Amalgamul de nemulțumiri ale grecilor ortodocși în legăturile cu sistemul guvernamental otoman, i-a determinat pe aceștia să caute sprijin în exteriorul imperiului, fie rusesc fie habsburgic, care a devenit treptat un pretext extern de a interveni, în afacerile interne ale Imperiului otoman.

Situația Patriarhiei a devenit una delicată însă începând cu secolul al XIX-lea odată cu răspândirea mișcărilor naționaliste din Balcani suscitate de către Imperiul habsburgic, pe de o parte, și de către cel rus, pe de altă parte. Pe fundalul acestor tensiuni, în urma revoluției grecești din anul 1821, Patriarhului Ecumenic Gregoriu al V-lea a fost executat de către otomani, alături de numeroși hierarhi ortoocși, producând un adevărat șoc în rândul lumii creștine și o ruptură ireversibilă între creștini și musulmani. În contrast, în cazul mișcărilor sârbe din Balcani, rezultate au fost mai favorabile. Astfel, în urma formării Principatului Sârb din 1830, Patriarhatul Ecumenic a garantat autonomia bisericilor sârbe în anul 1831[4]. În anul 1864, în urma noii formalități statale române recunoscute de către Poartă, Biserica Română a fost declarată autocefală[5]. Ulterior, în anul 1898, insula Creta devenea un stat autonom aflat sub suzeranitatea otomană, Patriarhia Ecumenică garantându-i un status semi-autonom[6].

Un aspect semnificativ de menționat este faptul că sfera de influență a Patrarhiei Ecumenice de la Constantinopol nu s-a răsfrânt doar asupra comunității grecești din Balcani, ci și asupra creștinilor ortodocși români. Poate că una dintre cele mai acerbe discuții religioase purtate a fost cea legată de nevoia românilor de a folosi propria limbă în ritualul religios. În contrast, poziția Patriarhiei a fost mult mai favorabilă în privința ortodocșilor bulgari și sârbi, care obținuseră fie dreptul de a avea un exarhat propriu, fie dreptul de a practica cultul religios în limba națională[7].

Deosebit de interesantă rămâne o scrisoare a Mitropolitului Primat Nifon din anul 1904, care reda necesitatea folosirii limbii române în ritualul și activitățile religioase ale Bisericii

[3] *Ibidem*, p. 18.
[4] *Ibidem*,, p. 20.
[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*, p. 21.
[7] Adina Berciu-Drăghicescu, Aspecte din viața religioasă a românilor din Peninsula Balcanică – a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului XX, http://www.lisr.ro/14-berciu.pdf, accesat ultima dată online în 20.05.2019.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

ortodoxe române: ,,Am onoare a înainta Excelenței Voastre în original scrisoarea ce am primit din partea Sancității sale Prea Fericitul Patriarh al Constantinopolului, și Vă rugăm, să binevoiți a dispune să tălmăciuiască în limba Română, după care apoi mi se va înapoia spre a o vo supune la cunoștința Sf. Sinod"[8]. Importanța acestei note este dată de evidențierea conexiunii religioase dintre Regatul român și Patriarhul din Constantinopol, care exercita o influență asupra organizării religioase române. Totuși, comunicarea dintre cele două era una îngreunată, dată de primirea dispozițiilor în limba greacă și nu română.

Din punct de vedere istoric, se poate afirma cu certitudine că Patriarhia Ecumenică a jucat un rol pregnant în privința menținerii unei unități spirituale în Balcani și în Europa de est, dovadă în acest sens fiind chiar încercările de apropiere dintre bisericile creștine într-o manieră patriarhală și sinodică din anul 1902. Astfel, sub acest efort s-au înscris acțiunile de stabilire a unor relații puternice cu celelalte Patriarhii precum cele din Alexandria și Ierusalim și sau cu Șefii bisericilor din Cipru, Rusia, Grecia, România, Serbia ori Muntenegro[9].

Poate unul dintre cele mai semnificative roluri ale sale a fost cel al promovării și apărării instituțiilor de învătământ în limba greacă, în privința cărora Pariarhia din Constantinopol a realizat eforturi considerabile. Un exemplu în acest sens este informația publicată în 7 aprilie 1911, în jurnalul ,,Stamboul, Journal Quotidienne. Politique et Littéraire, Nr. 83", în cadrul căruia se menționează despre insistențele Patriarhiei asupra necesității menținerii statu-quo-ului în domeniul educațional, sistem bazat pe privilegile națiunii grecești. În urma acestora, guvernul otoman confirma poziția școlilor grecești, afirmând că nu exista nicio intenție de a suprima rolul lor[10].

Secolul XX avea însă să debuteze sub auspicile unor noi provocări pentru instituția patriarhală. Astfel, prin Tratatul de la București încheiat la data de 10 august 1913, se soluționa cel de al doilea conflict balcanic, dintre Bulgaria și Aliați, în timp ce viitorul insulelor din Marea Egee erau încă incert, reprezentând principalul obstacol în reluare relațiilor dintre Imperiul Otoman și Regatul Grec[11]. Alături de acestea, Serbia și Montenegru au avut de soluționat chestiuni privind schimburi de prizonieri sau asigurarea protecției minorităților cu Imperiul Otoman[12]. Drept consecință, toate Mitropoliile Patriarhatului Ecumenic din vestul Traciei, Macedoniei, Epir sau Insulele Egee, au fost anexate de Grecia, Serbia sau Bulgaria, reprezentând în fond o semnificativă pierdere a influenței sale precum și a slăbirii statutului său în Balcani, Patriarhia din Constantinopol a refuzat să își transfere puterea către aceste țări[13].

[8] A.M.A.E.,fond Problema 16, vol. 17, nepaginat.
[9] Thanassis Aghnides, The Ecumenical Patriarchate of Constantinople In the Light of the Treaty of Lausanne, New York, p. 11.
[10] A.M.A.E., fond Constantinopol, Vol. 135, Stamboul, Journal Quotidienne. Politique et Littéraire, , 7 aprilie 1911, Nr. 83.
[11] A.M.A.E., Ministère des Affaires Etrangères, *Le traité* de Paix de *Bucarest*, 28 Juillet (10 août) 1913, Précédé des Protocoles de la Conférence, Imprimerie de 'Etat, Bucarest, 1913.
[12] Ernst Christian Helmreich, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913*, Harvard University Press, Cambridge, 1938, p. 408.
[13] Demetrius Kiminas, *op.cit.*, p. 21.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

Sfârșitul Primului Război Mondial a reprezentat totodată și începutul unui nou conflict în Asia Mică, a războiului greco-turc. Astfel, debarcarea Aliaților și ocuparea orașului Smyrna către trupele grecești, au marcat sfârșitul influenței otomane asupra Patriarhiei din Constantinopol. În tot acest timp, Instituția Patriarhatului din Constantinopol primea zilnic informații îngrijorătoare cu privire la situația creștinilor și a comunităților creștine din Asia Mică. Drept reacție, Patriarhia nu a ezitat în a denunța în fața Ligii Națiunilor aceste tratatemente improprii la care era supuși creștinii[14].

Odată cu înfrângerea armatelor grecești din 1922 s-a conturat necesitatea deschiderii unei discuții politice internaționale cu privire la viitorului succesoral al teritoriilor turce. Consecințele au fost considerabile, atât din punct de vedere politic, economic cât și social. Pentru guvernul elen, acest eșec a reprezentat sfârșitul visului ,,Greciei Mari" de-a lungul ambelor maluri ale Mării Egee precum și pierderea definitivă a orașului-bijuterie, Constantinopol, centrul lumii creștine-ortodoxe. În constrast, acest moment a marcat o nouă etapă în istoriografia turcească, cea a făuririi idealului național.

Convenția de la Lausanne și problematica Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol

Conferinței de la Lausanne a constituit un moment unic în privința stabilirii destinului instituțional al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol. Fiind centrul pregnant al lumii ortodoxe creștine, statutul Patriarhiei a devenit un subiect de dispută greco-turc în privința negocierilor purtate în cadrul Lausanne. Desfășurându-se la Lausanne începând cu luna noiembrie a anului 1922 pe durata a mai bine de șapte luni, conferința a strâns laolaltă Marile Puteri și guvernul turc întru cadru internațional, sub egida Societății Națiunilor.

Din perspectiva diplomatică turcă se urmărea înlăturarea oricăror grupuri minoritare de pe teritoriul succesor al fostului Imperiu otoman. Un argument elocvent în acest sens susținut de către delegația turcă a fost cel legat de existența antipatiilor rasiale accentuate pe teritoriul turc, în special în urma evenimentelor conflictuale de după Primul Război Mondial din timpul războiului greco-turc, precum și a intrigiilor străine care s-au folosit de chestiunea minorităților drept pretext în a interveni în afacerile interne ale statului turc. Cu alte cuvinte, delegația turcă admitea faptul că nu se dorea o minoritate greacă sau armeană pe teritoriul său. În contrast, reprezentanții turci prezenți la Lausanne confirmau necesitatea găsirii unei maniere de repatriere a prizionerilor de război: ,,They said that Greeks and Armenians were not wanted, partly because of racial antipathies and partly because any minority become an instrument of foreign intrigue, like an unhealed wound both painful and exposed to infection. […]They agreed that prisoners should be exchanged at once". Sub acest context, merită o mențiune specială contribuția adusă de către Statele Unite ale Americii în cadrul negocierilor, care s-au declarant drept un fervent apărător al minorităților creștine, precum și a drepturilor acestora. De altfel, delegația americană și-a afirmat interesele sale din teritoriile turce, din prisma recunoașterii și respectării libertății tuturor misiunilor americane, filantropiste, a proprietăților sau a activităților arheologice: ,,They

[14] A.M.A.E., fond Geneva, vol. 193, f.20.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

stated emphatically that they were ready to assent to all our wishes regarding American missions, philanthropic establishments, properties, and archeological enterprises"[15].

Este reconoscibil faptul că cele mai intense zile de negocieri au cele legate de schimbul greco-turc de populații din luna decembrie a anului 1922, în urma cărora s-au soluționat discrepanțele politice și aparent ireconciliabile dintre cele două guverne, elen, respectiv turc[16].

Răspândirea ideii unui schimb de populații a creat numeroase neînțelegeri între Atena și Ankara. Acestea s-au datorat în genere naturii realizării schimbului precum și a persoanelor care aveau să fie implicate în acest episod migraționist. Un prim aspect a fost dat de inegalitatea numerică a populației grecești-ortodoxe respective turce. Interesantă rămâne în schimb atitudinea vis-à-vis de minoritatea greacă rămasă în Constantinopol, care conform delegației turce, schimbul de populații ar trebui să includă și această minoritate, pentru simplul fapt că aceasta reprezenta mereu un motiv de tensiuni și neînțelegeri: ,,For this reason he maintained the exchange should not begin before April but should include the Greeks of Constantinople who constituted a focus of unrest and international complications. This he declared was his last word". Reacția diplomaților eleni a venit la scurt timp, făcându-se un apel umaniar în fața turcilor, și cerând ca acest schimb de populații să nu reprezinte totodată și o expulzare a grecilor din Constantinopol: ,,Caclamanos denied Tevfik`s figures and facts, made an appeal to the humanitarian feelings of the Turks, and stated it as his last word that Greece could not consent to the expulsion of the Constantinople Greeks[17].

Așadar, pe fundalul negocierilor cu privire la schimbul greco-turc de populații s-a deschis discuția legată de soarta Patriarhatului din Constantinopol. Odată cu pătrunderea în atmosfera acestei problematici, devenea din ce în ce mai evident faptul că îndepărtarea Patriarhatului de la Constantinopol era una dintre principalele obiective ale delegației turce la Lausanne[18].

Conform unei note secrete din ianuarie 1923, lordul Curzon, reprezentantul delgației britanice de la Lausanne, oferea informații cu privire la schimbul de prizionieri care s-a lovit de refuzul categoric al delegației turce în privința rămânerii populației grecești în Constantinopol. Conform poziței guvernului de la Ankara, un astfel de angajament ar fi fost posibil doar în cazul în care minoritatea greacă ar fi acceptat abolirea Patriarhatului: ,,This morning took place sitting of my commission to receive report of sub-committee on exchange of prisoners and populations which had reached deadlock owing to refusal of Turks to agree to retention of Greek population of Constantinople except at price of abolition of Greek Patriarchate[19].

Drept reacție, lordul Curzon a căutat să clarifice această chestiune, trimițând pe delegatul Nicolson pentru a discuta cu Riza Nur Bey, repreentatul delgației turce la Lausanne, rămânerea

[15]Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1923, Volume II, United States Government Printing Office, Washington, 1938, „ The Special Mission at Lausanne to the Secretary of State, Lausanne, November 22", 1922 , pp. 900-901.
[16]Onur Yıldırım, *Diplomacy and Displacement Reconsidering the Turco-Greek Exchange of Populations, 1922-1934*, Routledge New York & London, 2006, p. 70.
[17]FRUS, 1923, Volume II, United States Government Printing Office, Washington, 1938, ,,The Special Mission at Lausanne to the Secretary of State, Lausanne, December 7", 1922 , p. 915.
[18]Onur Yıldırım, *op.cit.*, p. 75.
[19] FRUS 1923, Vezi Nr. 299.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

Patriarhatului în Constantinopol, cu condiția de a se bucura neîngrădit de funcțiile sale spirituale și ecleziastice, renunțând la drepturile sale civile și politice: ,,I had sent Mr. Nicolson to see Riza Nur Bey, who had represented Turkish delegation in sub-committee, to inform him that this was a point on which I could not give way and to propose settlement by which Patriarchate should be allowed to remain at Constantinople in enjoyment of its spiritual and ecclesiastical functions while surrendering civil and political rights and powers". Impresia lăsată de delegația turcă era aceea de a se urmări crearea unei constante presiuni diplomatice cu scopul de a obține cât mai multe concesii din partea Aliaților: ,,Furthermore impression is beginning to grow in my mind that Turks will be very reluctant to leave Lausanne without a general agreement and that their efforts will be increasingly directed not to rupture but to obtaining by relentless pressure applied to very last second of maximum that anxieties of fears of powers may be persuaded to concede"[20].

Deși insistențele părții turce cu privire la înlăturarea Patriarhatului din Constantinopol au fost puternice, acest proiect a fost respins definitiv în urma Conferinței din 4 ianuarie 1923. Abia cinci zile mai târziu, în urma presiunii americane și britanice, partea turcă a acceptat ca instituția religioasă să rămână la Constantinopol. Venizelos, primul ministru elen, a asigurat delegația turcă că Patriarhatul va rămâne o instituție cu caracter strict spiritual ocupându-se doar de nevoile ceremoniale ale comunității grecești. Sub această observație, delegația turcă nu a mai insistat asupra acestui subiect[21].

Convenția privind schimbul greco-turc de populații a fost semnată la Lausanne în 30 ianuarie 1923, cuprinzând 19 articole, distincte de cele ce aveau să fie înglobate ulterior în Tratatul din 24 iulie 1923. Cele două guverne, turc, respective grec, au convenit ca începând cu data de 1 mai 1923 să se desfășoare un schimb obligatoriu între naționalii turci de religie ortodoxă stabiliți pe teritoriul turc precum și naționalii greci de religie musulmană stabiliți pe teritoriul grec[22]. De asemenea, existau prevederi clare cu privire la persoanele care aveau să fie incluse în schimbul de populații, precum și excepția de la acest schimb, sau și maniera în care se va realiza transferul proprietăților și a compensaților[23].

Elementul inovativ al acestui schimb de populații precum și caracterul său unic a fost dat tocmai de excepția aplicabilității prevederilor schimbului obligatoriu de populații. Potrivit acordului, exista o categorie exclusă schimbului, și anume locuitorii greci ai Constantinopolului, precum și locuitorii musulmani din vestul Traciei[24]. Cu scopul de a nu se creea confuzii de interpretare ale acestor prevederi, conform prevederilor convenției toți locuitorii greci stabiliți

[20] FRUS 1919-1939, First Series, Volume XVIII, No. 318, ,,The Marquess Curzon of Kedleston (Lausanne) to Sir E. Crowe, [E 462/1/44], Lausanne, January 10, 1923", Her Majesty`s Stationery Office, London, 1972, pp. 437-438.
[21]Onur Yıldırım, *op.cit.*, p. 76. Un alt argument adus în favoarea rămânerii Patriarhiei în Constantinopol a fost situația Patriarhiei Ruse, care deși recent luase locul acesteia, fusese desființată de către guvernul revoluționar.
[22]Lausanne conference on Near Eastern Affairs 1922-1923, Records of Proceedings and Draft Terms of Peace, Printed & Published by His Majesty`s Stationery Office, London, 1923, p. 817.
[23] Renée Hirschon, *Crossing the Aegean: An Appraisal of the 1923 Compulsory Population Exchange between Greece and Turkey*, Berghahn Books, New York,2003, p. 7.
[24]Lausanne conference on Near Eastern Affairs 1922-1923, Records of Proceedings and Draft Terms of Peace, Printed & Published by His Majesty`s Stationery Office, London, 1923, p. 818.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

înainte de 30 octombrie 1918 sub prefectura orașului Constantinopol erau considerați din punct de vedere juridic drept locuitori greci ai Constantinopolului. În privința celeilalte categorii, toți locuitorii musulmani stabiliți în regiune, în urma Tratatului de la București din 1913, urmau să fie considerați locuitori ai Traciei de Vest[25].

Și totuși, mai persista o singură chestiune: odată ce grecii ortodoxi aveau să părăsească Turcia, ce se va întâmpla cu Patriarhia din Constantinopol? În urma unor lungi discuții, s-a convenit ca Patriarhia Ecumenică să rămână tot în Constantinopol. Prin declarația lui Ismet Pașa din 10 ianuarie 1923, șeful delegației turce de la Lausanne, s-a stabilit recunoașterea statutului internațional al instituțieiprecumșiobligațiaguvernului turcdea-irespectafuncționalitateaîntr-o manieră neîngrădită[76].

Deși a fost considerat un acord controversat al momentului[26], din perspectiva istorică, Convenția de la Lausanne a asigurat pacea în zona Mării Egee, soluționând antagonismul greco-turc[27]. Din prisma relațiilor diplomatice, acordul reflectă necesitatea securizării zonei Mării Egee precum și a armonizării aspirațiilor naționale, putând fi considerat un succes din punct de vedere al soluționării fără implicarea unor conflicte majore. Sub acest considerent, tratatul poate fi privit din prisma unei necesități ,,inevitabile în climatul politic al acelui moment". Privit per ansamblu, Tratatul de la Lausanne a marcat stabilizarea din punct de vedere politică a relațiilor diplomatice dintre guvernul elen și cel turc, marcând practic încheierea seriei de acorduri din cadrul Tratatelor de Pace de la Paris de după Primul Război Mondial. Sub aceste considerente, Tratatul de la Lausanne din anul 1923 poate fi considerat unul dintre cele mai semnificative acorduri încheiate în secolul al XX-lea și totodată unul dintre cele mai durabile sub aspectul tensiunilor și fragmentărilor politice din zonă[28] precum și a reconfirmării statului religios a instituției Patriarhale Ecumenice.

Desigur că, folosirea considerentului religios în schimbul de populații a produs numeroase ambiguități, în special în privința anumitor grupe etnice. Printre aceștia putem aminti cazul musulmanilor albanezi care vorbeau limba albaneză sau turcă și cel al găgăuzilor turci, un grup creștin al populației de origine turcică, care inițial fuseseră supuse Convenției[29]. Afilierea religioasă folosită drept punct de referință în definirea statului creștini greco-ortodocși și musulmani nu a putut realiza o delimitare efectivă a grupurilor de populații. Astfel, mulți pomaci, care erau popoare musulmane vorbitoare de limbă slavă sau musulmani cretani, vorbitori de limba greacă care nu erau turci, au fost supuși principiilor Convenției[30]. Aceasta a dus la reacția Comisiei Mixte, care a considerat că problema ar trebui rezolvată pe o cale amiabilă între cele două părți, scutind astfel ca aceste grupuri să fie supuse convenției. Astfel, s-a considerat ca grupul creștinilor ortodocși care a fost asociat cu diferite biserici, spre exemplu

[25]Lausanne conference on Near Eastern Affairs 1922-1923, Records of Proceedings and Draft Terms of Peace, Printed & Published by His Majesty`s Stationery Office, London, 1923.
[26] Renée Hirschon, *op.cit.*, p. 9.
[27] Corina-Maria Lenard, *A Greek-turkish Anatgonism under the auspices of the Lausanne Treaty*, în Journal of Romanian Literary Studies, Issue no. 13/2018, pp. 400-410.
[28] Renée Hirschon, *op.cit.*, p. 7.
[29]Onur Yıldırım, *op.cit.*, p. 111.
[30]*Ibidem*, pp. 112-113.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

Bisericile Ciprului, Serbiei, României, Albaniei și Bulgariei, precum și Patriarhiile Antiohiei, Ierusalimului și Alexandriei, să nu fie supuse Convenției. Această prevedere a fost folosită de către protestanții greci respectiv catolici, care au obținut dreptul de a rămâne în Turcia, cu condiția de a locui în Istanbul[31].

Un aspect elocvent de menționat este cel legat de dobândirea unui caracter internațional a manierei de soluționare a schimbului de populații. Astfel, întregul proces a fost transferat către organisme internaționale de urgență, precum Crucea Roșie Americană sau Near East Relief, prin înființarea Comisiei de Stabilire a Refugiaților (Refugee Settlement Commission). Desigur că, activitatea internațională permanentă a încetat odată ce acordul s-a încheiat în iulie 1923.

De altfel, nu este suprinzător faptul că schimbului de populații din urma Convenției de la Lausanne a contribuit la mutarea capitalei de la Constantinopol, considerat simbolul Bizanțului și al lumii ortodoxe-creștine, la Ankara, noua capitală politică și administrativă a Republicii Turce, un oraș care atestă grandoarea, măreția noii țări precum și un simbol al mega-proiectului național[32].

Concluzii

Patriarhia Ecumenică din Constantinopol a reprezentat un model de menținere a coeziunii întregii lumi ortodoxe creștine, fiind un liant între două lumi cultural-religioase distincte. Implicațiile sale au fost considerabile în Balcani, influențând așa cum am observat în această prezentare succintă, viețiile comunităților religioase grecești, sârbe, române sau machedone.

Esențialmente, în urma Tratatului de la Lausanne și a schimbului mutual greco-turc de populații, toți locuitorii ortodocși de pe teritoriul turc au fost relocați în Grecia, în timp ce toți locuitorii musulmani din Grecia au fost mutați în Asia, cu excepția grecilor din Constantinopol. Sub acest considerent, guvernul turc a acceptat recunoașterea statutului „Ecumenic" al Patriarhiei din Constantinopol[33]. De asemenea, pentru a susține emigrarea refugiaților în noile teritorii din Grecia, începând cu anul 1924, Patriarhatul Ecumenic a susținut crearea unor noi Mitropolii pe teritoriul grec, cu scopul de a-și acomoda ierarhii care au fost forțați să plece în Grecia. În ciuda acestor eforturi, activitatea acestora avea să fie anulată în decursul câtorva ani[34].

Impactul Tratatului de la Lausanne încheiat în anul 1923 asupra instituției religioase din Constantinopol este dată tocmai de regularizarea funționalității Patriarhatului Ecumenic. Cu alte cuvinte, în urma prevederilor relgementate în cadrul Lausanne, s-a stabilit în definitiv rolul ecumenic al instituției, reducându-se la valoarea sa strict spirituală, instituția rămânând un model al unității creștine internaționale și a menținerii păcii[35].

[31] *Ibidem*, p. 113.
[32] Renée Hirschon, *op.cit.*, p. 50.
[33] Demetrius Kiminas, *op.cit.*, p. 23.
[34] *Ibidem.*
[35] Thanassis Aghnides, *op.cit.*, p. 16.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)

BIBLIOGRAPHY

Lucrări de specialitate:

Aghnides, Thanassis, The Ecumenical Patriarchate of Constantinople In the Light of the Treaty of Lausanne, New York.

Chryssavgis, John, The Ecumenical Patriarchte today sacred Greek orthodox sites of Istanbul, London Edition Turkey, Istanbul, 2014.

Drăghicescu, Adina Berciu, Aspecte din viața religioasă a românilor din Peninsula Balcanică – a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului XX.

Helmreich, Ernst Christian, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913*, Harvard University Press, Cambridge, 1938.

Hirschon, Renée, *Crossing the Aegean: An Appraisal of the 1923 Compulsory Population Exchange between Greece and Turkey*, Berghahn Books, New York,2003.

Kiminas, Demetrius, The Ecumenical Patrriarchate A History of Its Metropolitanates with Annotated Hierarch catalogs, The Borgo Press, An Imprint of Wildside Press LLC, 2009.

Lenard, Corina-Maria, *A Greek-turkish Anatgonism under the auspices of the Lausanne Treaty*, în Journal of Romanian Literary Studies, Issue no. 13/2018.

Yıldırım, Onur, *Diplomacy and Displacement Reconsidering the Turco-Greek Exchange of Populations, 1922-1934*, Routledge New York & London, 2006.

Documente de arhivă:

A.M.A.E., fond Constantinopol, Vol. 135, Stamboul, Journal Quotidienne. Politique et Littéraire, , 7 aprilie 1911, Nr. 83.

A.M.A.E., fond Geneva, vol. 193, f.20.

A.M.A.E.,fond Problema 16, vol. 17, nepaginat.

Documente diplomatice:

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1923, Volume II, United States Government Printing Office, Washington, 1938.

Tratate și Convenții:

A.M.A.E., Ministère des Affaires Etrangères, *Le traité* de Paix de *Bucarest*, 28 Juillet (10 août) 1913, Précédé des Protocoles de la Conférence, Imprimerie de 'Etat, Bucarest, 1913.

Lausanne conference on Near Eastern Affairs 1922-1923, Records of Proceedings and Draft Terms of Peace, Printed & Published by His Majesty`s Stationery Office, London, 1923.

BDD-A29766 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:21:06 UTC)